
Gearkomste:	23 mei 2018
Underwerp:	Integrale aanpak behoud Friese natuur en landschap
Yntsjinners: (alfabetysk)	Jan Waterlander, 50PLUS Reitze Douma, ChristenUnie Margreet Mulder, D66 Retze van der Honing, GrienLinks Hetty Janssen, Partij van de Arbeid Rinie van der Zanden, Partij voor de Dieren
Taheakke:	Beleidsonderlegger: 'Fries landschap terug in balans: een trendbreuk voor natuurherstel in 2030'
Oanlieding:	Het Friese landschap en de natuur staan onder druk. Het klimaat en onze leefomgeving veranderen. We zien de veenweide verdrogen en het aantal insecten dramatisch teruglopen. Landschapspijn is een groot probleem, de biodiversiteit neemt in hoog tempo af en de ganzenproblematiek keert jaar op jaar terug. Er zijn steeds minder weidevogels, terwijl het aantal predatoren toeneemt. Stuk voor stuk wijzen deze problemen op een disbalans in de natuur. Dit willen de provincie Fryslân en Provinciale Staten aanpakken. De landbouwsector is een belangrijke schakel in het agrarisch natuurbeheer. Er is veel goede wil, maar in de praktijk heeft het weinig effect. Vanuit oprechte bezorgdheid doen wij de oproep om af te stappen van het huidige fragmentarische beleid. We streven in dat opzicht een trendbreuk na. We zijn ervan overtuigd dat de informatie en de kennis er is, maar dat het ontbreekt aan een integrale aanpak en een concreet tijdspad.
Probleemstelling:	Op dit moment pakt de provincie Fryslân de problemen op het gebied van landschap en natuur aan op basis van losse beleidsprogramma's. Deze programma's zijn voornamelijk gericht op specifieke symptomen en deelproblemen. Het gevolg is dat het werkveld en een deel van de politiek ontevreden zijn over de concrete resultaten en de scherpte van het beleid. Wat ontbreekt, is een overkoepelende, integrale werkwijze, waarbij biodiversiteit, CO ₂ -reductie en duurzame landbouw de graadmeters zijn. In dit initiatiefvoorstel beschrijven wij deze alternatieve aanpak.
Doelstelling:	<p>Dit initiatiefvoorstel gaat feitelijk over de problemen op het gebied van de toekomst van de landbouw, het landschap, leefbaarheid, natuur en biodiversiteit in de gehele provincie Fryslân. Maar omdat de problematiek, en daarmee de aanpak, verschilt per regio, kiezen we ervoor om te beginnen in dat deel van de provincie waar de geschetste problematiek in combinatie met verhoogde CO₂-uitstoot het meest urgent is. Daarom staat in dit initiatiefvoorstel de volgende ambitie centraal:</p> <p>We maken van het Friese veenweidegebied één uitvoeringsgebied waarbij in de periode tot 2030 het veenpakket stapsgewijs wordt vernat en er een maximale ontwikkeling van biodiversiteit en natuurherstel is, wat alleen mogelijk is door een landbouwtransitie naar grondgebonden en natuurinclusieve landbouw.</p> <p>Als uitgangspunt geldt dat we een trendbreuk nastreven. Er moet een verandering plaatsvinden van functiescheiding naar een integrale aanpak, waarbij landbouw en natuur weer met elkaar in balans worden gebracht. Er ontstaan daardoor ook nieuwe kansen voor werkgelegenheid. Om richting te geven aan de uitvoer van de ambitie zijn de volgende doelen geformuleerd:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Behoud van de veenbodem en het terugdringen van de CO₂-uitstoot in het Friese veenweidegebied;2. Natuurherstel: bevorderen van de bodemkwaliteit, weidevogelstand, insectenstand en blijvend (kruidenrijk) grasland;3. Veranderen naar een grondgebonden en natuurinclusief verdienmodel van de landbouwsector ter bevordering van de biodiversiteit en het natuurherstel: van bulkproductie naar productie van hoogwaardige producten en diensten die recht doen aan de natuurlijke waarde van de omgeving;4. Herstel van de cultuurhistorische waarde van het Friese veenweidegebied;5. Bij elkaar brengen van de bedrijfseconomische belangen van de producenten en de maatschappelijke wensen en verwachtingen van de consumenten;

Aan de bovenstaande doelen koppelen we de volgende prestatie-indicatoren:

Onderwerp	Prestatie-indicator
Veenoxidatie	Voor 2030 is de CO ₂ -uitstoot door veenoxidatie verminderd met 50%. Op termijn is de doelstelling: het volledig stoppen van de CO ₂ -uitstoot.
Maaiveldaling	Voor 2030 is de maaiveldaling beperkt tot 6,6 mm/jaar bij veengebied zonder kleidek en 2,2 mm/jaar bij veengebied met kleidek ¹ ;
Vernatting veenpakket	Voor 2030 is het veenpakket blijvend vernet, met als gevolg dat de landbouw in het Friese veenweidegebied, conform het huidige landelijk beleid, transformeert en grondgebonden ⁷ en natuurinclusief wordt;
Vochtgehalte veenweidebodem	Voor 2030 is het vochtgehalte van de bovenste 5-10 centimeter van de bodem in het veenweidegebied minimaal 30-35% ² . Dit is een optimaal bodemvochtgehalte voor regenwormen en gunstig voor insecten.
Weidevogels	Voor 2030 scoort Fryslân 30% hoger op de Boerenlandvogelindicator ³ en haalt daarmee het niveau van 1990;
Insecten	Voor 2030 is de achteruitgang van de Friese graslandvlinders ⁴ gestopt en is er een positieve trend vergelijkbaar met het niveau van 1992;
Biodiversiteit	Voor 2030 heeft Fryslân minimaal 50% areaal met een ecosysteem-kwaliteitskenmerk ⁵ 'hoog' of 'vrij hoog';
Consumenten-gedrag	Voor 2030 maakt 95% van de inwoners van het Friese veenweidegebied op een of andere wijze gebruik van lokale producten of diensten;

We vragen het college van Gedeputeerde Staten om, na vaststelling van het initiatiefvoorstel, een integrale aanpak op te stellen en dit in de vorm van een uitvoeringsplan aan Provinciale Staten voor te leggen.

Rol provincie:

Om de beschreven ambitie en doelen in de periode tot 2030 te bereiken zijn concrete instrumenten nodig. We gaan daarbij uit van de gedachte dat de taken van de provincie liggen op het gebied van opleiden, voorlichting, investeren en sturing. Effectieve instrumenten uit de tot nu toe uitgevoerde pilots in het Friese en Westelijk⁶ veenweidegebied moeten ook zeker een plek krijgen in het uitvoeringsplan.

Opleiden en voorlichting

- Bied kennisoverdracht en concrete bedrijfsmodellen aan ondernemers aan die hun bedrijfsmodel willen veranderen, bijvoorbeeld via Living Lab Fryslân;
- Onderzoek, in de aanloop naar de omgevingsverordening, de mogelijkheden voor een integrale herinrichting van het uitvoeringsgebied en het toedelen van functies aan locaties;
- Ontwikkel in het uitvoeringsgebied één of meerdere 'boerderijen van de toekomst' om voorlopers op het gebied van duurzame landbouw en biodiversiteit een podium te geven en anderen te inspireren;
- Stimuleer onderwijsinstellingen om een tweesporenbeleid te voeren: (a) het opleiden van een nieuwe generatie natuurinclusieve boeren; (b) het omscholen van de huidige traditioneel-georiënteerde boeren;

Investeren

- Maak een tijdspad, binnen de kaders van dit initiatiefvoorstel, zodat voor de betrokken stakeholders duidelijk is wat het toekomstperspectief voor hen is en op welke termijn;
- Zorg dat dit tijdspad en het bijbehorende uitvoeringsplan, na vaststelling, besproken wordt met de betrokken stakeholders, om van de integrale aanpak een succes te maken;

¹ Prestatie-indicator Maaiveldaling is gebaseerd op Kwakernaak, C., et al. (2010). Mogelijkheden voor mitigatie en adaptatie. Veenweiden en klimaat. Bodem, juni, p. 6-8.

² Prestatie-indicator Vochtgehalte veenweidebodem is gebaseerd op Onrust, J. (2017). Earth, worms & birds. PhD Thesis, hoofdstuk 6, Rijksuniversiteit Groningen [website], (geraadpleegd op 3 april 2018).

³ Prestatie-indicator Weidevogels is gebaseerd op Compendium voor de Leefomgeving. (2017). Trend van boerenlandvogels, 1990-2016 [website], (geraadpleegd op 22 maart 2018).

⁴ Prestatie-indicator Insecten is gebaseerd op Compendium voor de Leefomgeving. (2018). Dagvlinders van graslanden, 1992-2016 [website], (geraadpleegd op 3 april 2018).

⁵ Prestatie-indicator Biodiversiteit is gebaseerd op Compendium voor de Leefomgeving. (2017). Areaal ecosysteemkwaliteit landnatuur provincies, 2000-2012 [website], (geraadpleegd op 22 maart 2018).

⁶ Een beschrijving van het 'Veenweiden Innovatiecentrum' (VIC) voor het Groene Hart en Noord-Holland staat in de beleidsonderlegger 'Fries landschap terug in balans: een trendbreuk voor natuurherstel in 2030'.

- Stimuleer het aanpassen van bedrijfsmodellen, bijvoorbeeld via het provinciale 'Transitiefonds duurzame landbouw';
- Maak combinaties van agrarische en niet-agrarische activiteiten mogelijk, door belemmeringen voor dubbele bestemmingen en ruilverkaveling in verordeningen weg te nemen;

Sturing

- Specificeer in de waterverordening, als basismaatregel voor het realiseren van de ambitie, een 'functie volgt peil'-besluit, waarbij er sprake is van behoud van agrarische activiteit, blijvend (kruidenrijk) grasland (geen omkerende bewerkingen) en een blijvend nat veenpakket;
- Pas het waterhuishoudingsplan aan op dit nieuwe peilbesluit;
- Neem in alle relevante provinciale verordeningen de volgende definitie⁷, alsmede actieve toepassing, op van grondgebondenheid:

Grondgebondenheid is de relatie tussen fosfaatproductie en plaatsingsruimte van fosfaat op het individuele bedrijf. Bij een fosfaatproductie gelijk of kleiner dan de plaatsingsruimte van fosfaat is er sprake van grondgebondenheid⁸. Met grond van het individuele melkveebedrijf wordt concreet bedoeld: alle gronden behorende bij het individuele melkveebedrijf binnen een straal van twintig kilometer in eigendom of pacht, die als zodanig staan geregistreerd in de gecombineerde data inwinning (GDI)⁹.

- Trek de huidige uitzondering voor onteigening van gronden ten behoeve van natuurdoelen in;
- Richt een provinciale grondbank in ten behoeve van gebiedsherinrichting, ruilverkaveling en bedrijfsverplaatsing;
- Ontschot de financiële middelen¹⁰ van de beleidsprogramma's op het gebied van natuur en landelijk gebied (inclusief weidevogels), plattelandsbeleid, landbouw, water (inclusief veenweide), ganzenaanpak, duurzame energie (CO₂-reductie) en recreatie en toerisme;
- Meld het Friese veenweidegebied aan als pilotgebied¹¹ en lobby richting het Rijk (o.a. Regio Envelop, Klimaat- en Energieakkoord) en de Europese Unie (o.a. POP3, GLB) voor aanvullende financiële middelen;

Probleemoplossing: Voor het behoud van de Friese veenweide en hogere ambities op het gebied van duurzame landbouw en biodiversiteit is het nodig om af te stappen van fragmentarisch beleid. Dit initiatiefvoorstel stelt een integrale aanpak voor met concrete doelen en beleidskeuzes, om de balans tussen landbouw, natuur en milieu te herstellen. Het ontschotten van het beschikbare geld uit de, vooralsnog, losse beleidsprogramma's is hierbij noodzakelijk.

Foarkaroplossing: We maken van het Friese veenweidegebied één uitvoeringsgebied waarbij in de periode tot 2030 het veenpakket stapsgewijs wordt vernat en er een maximale ontwikkeling van biodiversiteit en natuurherstel is, wat alleen mogelijk is door een landbouwtransitie naar grondgebonden en natuurinclusieve landbouw.

Utfiering: Na vaststelling stellen Gedeputeerde Staten een uitvoeringsplan op, waarbij de doelen en uitgangspunten uit dit initiatiefvoorstel en de beleidsonderlegger randvoorwaardelijk zijn. Het uitvoeringsplan en bijbehorend tijdspad wordt, na behandeling in Provinciale Staten, bekend gemaakt aan de betrokken stakeholders, die vervolgens om een reactie worden gevraagd.

Monitoaring: Provinciale Staten wordt via de gebruikelijke P&C-cyclus geïnformeerd over het realiseren van de beschreven doelen. Daarnaast ontvangt Provinciale Staten jaarlijks, in

⁷ Definitie van grondgebondenheid is gebaseerd op de definitie 'Grondgebonden Melkveehouderij' van Netwerk GRONDig.

⁸ Gebaseerd op forfaitaire fosfaatexcretie van de runderen (Meststoffenwet, tabel 6) en de fosfaatgebruiksnormen (plaatsingsruimte) per hectare grond.

⁹ Ook zou gebruikersgrond binnen een straal van twintig kilometer - metende vanaf de bedrijfsgebouwen van het individuele melkveebedrijf - bij het bedrijfsareaal gerekend kunnen worden als grondgebondenheid, mits daarvoor een voedergewas-mestcontract (kringloop-contract) is overeengekomen en dit als zodanig in de GDI vermeld kan (gaan) worden. Eigendoms- en/of pachtgronden op grotere afstand dan twintig kilometer van het bedrijf tellen niet mee voor de grondgebondenheid (voorkomen van ongewenste mesttransporten over afstanden; slechte controleerbaarheid voer-mest kringloop).

¹⁰ Een beschrijving van de relevante financiële middelen wordt weergegeven in de beleidsonderlegger 'Fries landschap terug in balans: een trendbreuk voor natuurherstel in 2030'.

¹¹ Voor het aanmelden van het Friese veenweidegebied als pilotgebied zijn twee potentiële opties: (1) als experimenteelgebied voor innovatieve ontwikkelingen op grond van de Crisis- en herstelwet; (2) als pilot voor het programma 'Aan de Slag met de Omgevingswet'.

het derde kwartaal, een inhoudelijke voortgangsrapportage met betrekking tot de uitvoering en bestuurlijke inzet.

Budjet en dekking: Een integrale aanpak vraagt om integrale financiering¹⁰. We willen het geld, dat nodig is voor de uitvoering van de beschreven ambitie en doelen, naar verhouding ontschotten uit de relevante provinciale beleidsprogramma's. Tevens pleiten we voor een maximale inspanning voor aanvullende middelen, zo nodig via cofinanciering, uit relevante fondsen van het Rijk (o.a. Regio Envelop, Klimaat- en Energieakkoord) en de Europese Unie (o.a. POP3, GLB). Een doorrekening van de maatschappelijke kosten en baten¹² is noodzakelijk. Het vormt de financiële fundering van het uitvoeringsplan.

Uitstel: Na het lezen van het initiatiefvoorstel 'Integrale aanpak behoud Friese natuur en landschap' en de beleidsonderlegger 'Fries landschap terug in balans: een trendbreuk voor natuurherstel in 2030'.

Overwegende dat:

- de biodiversiteit onder druk staat, het klimaat en onze leefomgeving verandert, de veenweide verdroogt, de stand van de weidevogels en insecten alarmerend is, de ganzenproblematiek jaar op jaar terugkeert en de beschreven transitie van de agrarische sector langzaam verloopt;
- het beleid van de provincie Fryslân nog niet tot voldoende verbetering heeft geleid op het gebied van biodiversiteit, weidevogelstand, duurzame landbouw, beperken ganzenproblematiek en de reductie van CO₂-uitstoot in het veenweidegebied;
- het huidige beleid fragmentarisch is, met als gevolg dat het zich richt op losse deelproblemen en symptoombestrijding;
- er integraliteit ontbreekt in de aanpak van de problematiek;

Voorgenomen besluit

Provinciale Staten geven het college van Gedeputeerde Staten de opdracht om:

1. van het Friese veenweidegebied één uitvoeringsgebied te maken waarbij in de periode tot 2030 het veenpakket stapsgewijs wordt vernat en er een maximale ontwikkeling van biodiversiteit en natuurherstel is, wat alleen mogelijk is door een landbouwtransitie naar grondgebonden en natuurinclusieve landbouw;
2. een integrale werkwijze op te stellen conform de uitgangspunten en doelen zoals beschreven in dit initiatiefvoorstel, inclusief een tijdspad richting 2030;
3. dit uitvoeringsplan voor 1 januari 2019 aan Provinciale Staten ter vaststelling aan te bieden en de consequenties ervan voorwaardelijk te verwerken in de begroting voor 2019 en de daaropvolgende jaren.

Jan Waterlander, 50PLUS

Reitze Douma, ChristenUnie

.....

.....

Margreet Mulder, D66

Retze van der Honing, GrienLinks

.....

.....

Hetty Janssen, Partij van de Arbeid

Rinie van der Zanden, Partij voor de Dieren

.....

.....

Leeuwarden, 16 april 2018

¹² Een maatschappelijke kosten-batenanalyse zoals Bos en Vogelzang (Wageningen Economic Research) uitvoerden voor verschillende peilstrategieën. Bos, E., & Vogelzang, T. (2010). Effecten van vernatting. Integrale afweging met een maatschappelijke kosten-batenanalyse. Landschap, 27(3), p. 175-181.